

RAZPRAVE

JANEZ JESENKO – MALCE POZABLJENI VELIKAN SLOVENSKE GEOGRAFIJE

AVTORJA

Rožle Bratec Mrvar

Osnovna šola Riharda Jakopiča, Derčeva ulica 1, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija
rozle.bratec-mrvar@guest.arnes.si

dr. Drago Kladnik

Geografski inštitut Antona Melika ZRC SAZU, Gosposka 13, SI – 1000 Ljubljana, Slovenija
drago.kladnik@zrc-sazu.si

UDK: 91:929Jesenko J.

COBISS: 1.02

IZVLEČEK

Janez Jesenko – malce pozabljeni velikan slovenske geografije

Janez Jesenko, že malce pozabljeni geograf iz druge polovice 19. stoletja, je ob svetovljanu Blažu Kocenu nedvomno glavni velikan slovenske geografije tistega časa. Čeprav je kot srednješolski profesor objavil vrsto geografskih in zgodovinskih učbenikov, je po načinu podajanja vsebine prej kot profesor bil resen znanstvenik, ki ga krasi poudarjen občutek za sistematiko in poglobljeno, na najsodobnejša spoznanja tistega časa oprto obravnavo. Podrobna preučitev njegovih del je razkrila, da ga lahko štejemo za utemeljitelja slovenskega geografskega izrazoslovja in imenoslovja.

KLJUČNE BESEDE

Janez Jesenko, historična geografija, geografija v šoli, zgodovina v šoli, zemljepisna imena, geografska terminologija, slovenski geografi

ABSTRACT

Janez Jesenko – a slightly forgotten colossus of Slovenian geography

Janez Jesenko – a slightly forgotten geographer from the second half of the 19th century is beside the cosmopolitan Blaž Kocen undoubtedly the most important colossus of Slovenian geography of that time. Although he published a number of geographical and historical textbooks as a grammar school teacher, he is by means of presenting the contents more a serious scientist than a teacher. His dealing with the subject was systematic and profound, based on the latest scientific conclusions of that time. A closer examination of his work has revealed that he can be regarded as a founder of Slovenian geographical onomastics and terminology.

KEY WORDS

Janez Jesenko, historical geography, educational geography, educational history, geographical names, geographic terminology, slovenian geographers

Uredništvo je prispevek prejelo 16. novembra 2008.

1 Uvod

Čeprav je pomen Janeza Jesenka v zadnjih desetletjih neupravičeno zbledel, ga lahko ob Blažu Kočenu (Bratec Mrvar 2007), Simonu Rutarju in Franu Orožnu štejemo med največje slovenske geografe druge polovice 19. stoletja. V sodobnosti nas nanj poleg Priznanja Janeza Jesenka, ki ga svojim uspešnim članom podeljuje Društvo učiteljev geografije Slovenije, spominja le še kratek zapis v Enciklopediji Slovenije (Lovrenčak 1990). Ob stosedemdesetletnici njegovega rojstva in stoletnici smrti je Zveza geografov Slovenije sodelovala pri odkritju spominske freske in pripravi lične brošure o njegovem življenju in delu (Bratec Mrvar in Kladnik 2008).

Jesenkovo pionirsko delo na področju šolskih učbenikov nadgrajujeta dragulja *Občni zemljepis* (1873) in *Prirodoznanski zemljepis* (1874), ki tako z obsegom kot s poglobljenostjo krepko presegata »učbeniško«
zasnovo in bi ju morali šteti med temeljna slovenska geografska dela, s čimer se postavljata ob bok Melikove *Slovenije* (Melik 1935). Čeprav je Jesenko v časnikih objavljaval večinoma anonimno, je bil tudi na tem področju eden najbolj vidnih piscev svoje dobe.

Prav tako pionirski Jesenkovi zgodovinski učbeniki niso bili tako uspešni, saj jih je izpodrinila prevedena, izrazito velikonemška Mayerjeva *Zgodovina za nižji razred srednjih šol*, ki jo je prevedel Kaspert (Edinost 1908). Odmevno *Občno zgodovino* je izdal v treh delih: *Stari vek* (1871), *Srednji vek* (1878) in *Novi vek* (1881). Za popestritev je načrtno vpletal tudi antične pripovedke in anekdote (Jesenko 1871). Pozneje, v letih 1883–1886, je poskusil osvojiti slovensko tržišče z drugim, skrajšanim natisom (Jesenko 1883a, 1883b in 1886). Ker je odlično obvladal številne tuje jezike, sta se njegova večplastnost in marljivost odrazili tudi v leposlovju; prevedel je tri angleške in en francoski roman (Cumings 1877 in 1887; Goldsmith 1876; Laboulaye 1885).

2 Življenje in časnikarska dela

Janez Jesenko se je rodil 7. oktobra 1838 v Poljanah nad Škofjo Loko, v mogočni hiši sredi vasi, imenovani Na produ, ki stoji tik ob stari glavni cesti in potoku Ločivnici (Edinost 1908). Bil je kmečkega porekla.

Slika 1: Pobudnici postavitve spominske freske na Jesenkovi rojstni hiši Na produ, kjer je dandanes lovski dom, sta bili Lovska družina Poljane in Zveza geografov Slovenije. Slovesno odkritje avtorskega dela Irene Romih je bilo 24. oktobra 2008. »Duša« živahnega dogajanja ob počastitvi spomina na Janeza Jesenka je bila nekdanja ravnateljica Osnovne šole Poljane Sely De Brea Šubic.

Na dunajski »modroslovní« fakulteti je študiral zgodovino, geografijo in nemščino (Mal 1925). Geografsko znanje je pridobival pri prvem avstrijskem univerzitetnem profesorju geografije dr. Friederichu Simonyju, predavanja iz statistične teorije pa je poslušal pri slovenskem rojaku Vinku F. Klunu (Jesenko 1865). Po diplomi leta 1863 se je najprej za krajši čas vrnil v domače Poljane, potem pa dobil negotovo službo nadomestnega učitelja na goriški državni gimnaziji, kjer je poučeval tri leta in pol. Med dijaki je bil priljubljen in spoštovan, še posebno »mehak« je bil do revnih in kmečkih dijakov (Učiteljski tovariš 1908). Goriško gimnazijo je zapustil skupaj z profesorjema Šolarjem in Pajkom. O tem je poročal Slovenski narod (1868): »... odkar je lani gimnazijo zapustila znana slovenska trojica gg. Š. J. P., predru-gačilo se je marsikaj. Nemci so postali prepotentni... Vzrok temu je... vedenje učiteljstva slovenskim dijakom nasproti...«.

Kaj kmalu se je močno angažiral tudi kot publicist, ki je od leta 1866 večinoma anonimno, z oznako → (poimenuje se »Puščičar«), pisal močno narodnobuditeljske in liberalne prispevke v celovškega Slovenca, ki so povzročili prvo znotrajslovensko časopisno polemiko s konservativno Domovino in njenim urednikom Andrejem Marušičem (Jesenko 1867). Znanе so bili njegove ostre časopisne polemike ob izidu Zemljepisne začetnice z Viljemom Ogrincem (Jesenko 1865b, Ogrinc 1865), o geografski terminologiji z Matejem Cigaletom (Cigale, Jesenko 1865–1866), časnikarstvu na Slovenskem s Franom Šukljjetom (Jesenko, Šuklje 1884) ter seveda številnimi zapisi v italijanskem in nemškem tisku.

Aprila 1867 (medmrežje 1) je nastopil službo stalno zaposlenega profesorja zemljepisa in zgodovine na tržaški državni gimnaziji (Učiteljski tovariš 1908). Čeprav je bil goreč rodoljub, ki je v uvodu enega izmed svojih del zapisal, da morajo biti učne knjige »... v materni besedi, s katero lahko po svojih izkušnjah našim učencem na pol več ponudi...« (Občna zgodovina 1871), ni med učenci zaradi narodne pripadnosti ali različne premožnosti delal nobenih razlik.

Kot časnikar je deloval tudi v Trstu. Kratek politične spise in daljše razprave je objavljajl zlasti v Slovenskem narodu. V njegovi rubriki Narodno gospodarstvo je v petih delih objavil razpravo *Ali bo šla princ Rudolfova železnica po slovenski zemlji ali po laški?* (Jesenko 1868a) V njej je skušal dokazati, da bi bila za slovenske in tudi državne avstro-ogrske interese ugodnejša izgradnja železnice od Beljaka prek Predela in Gorice do Trsta kot čez Videm in Benetke, kjer je bila pozneje tudi zgrajena. Razprava *Primorske gimnazije, njih jednakopravnost in italijanske zahteve* je začela izhajati mesec dni pozneje (Jesenko 1868b). Podobno razpravo je napisal tudi o šolah na Kranjskem (Edinost 1908).

Konec leta 1881 in na začetku naslednjega leta je Jesenko objavil do takrat najobsežnejšo slovensko razpravo o potresih, ki je v 26 poglavjih na več kot 80 straneh v kar 14 nadaljevanjih izhajala v sicer bolj literarnem ljubljanskem zvonu (Jesenko 1881–1882; medmrežje 2). Z uvodnim in sprotnim nava-janjem obsežne literature ter številnimi primeri je poskušal zapolniti pomanjkljivost, ki so mu jo nekateri očiteli v *Prirodnoznanem zemljepisu* (Jesenko 1974). Povod za njegov prispevek je bil močan potres v bližnjem Zagrebu 9. novembra 1880 (zahteval je dve smrtni žrtvi, pet manj kot poznejši ljubljanski potres 14. aprila 1895, katerega pa Jesenko seveda ni mogel niti slutiti). Zagrebški potres je natančno opisal, podobno kot tudi nekatere druge takrat najbolj znane potrese po svetu, denimo potrese v Lizboni leta 1756, Caracasu leta 1812, Valparaisu leta 1822 ter v Kalabriji in na Siciliji leta 1783. Obravnaval je vse do tedaj znane značilnosti potresov, čemur je dodal številne primere in dokaze, s katerimi je zavrnil nekatera takrat razširjena zmotna prepričanja o njih, denimo periodičnost ali možnost napovedovanja iz naravnih znamenj.

Poleg razprave o potresih je bil zagotovo najbolj odmeven njegov podlistek *Časnikarstvo in naši časniki*, ki je v letih 1883 in 1884 več kot dva meseca izhajal v Slovenskem narodu, pozneje pa ga je Jesenko izdal tudi kot samostojno knjižico (Jesenko 1884). Čeprav je uporabljal psevdonim *Stat nominis umbra* ('Stoji v senci imena'), so ga zaradi liberalnega razmišljanja vladi naklonjeni krogi vnovič ovadili. Kot zgled slovenskim rodoljubom je predstavil savojskega diplomata Massima d'Azeglia, ki je odigral pomembno vlogo pri združitvi Italije (Edinost 1908). Za Sketove Slovenske čitanke (1889–1893, ponatis 1896–1901) je prispeval zapise o veselju, vodovju in površju (Primorski biografski leksikon 1981), kar so bile njegove zadnje znane objave.

ROŽLE BRATEC MRVAR

Slika 2: V Trstu je na začetku Ulice XX. septembra stala hiša, v kateri je Jesenko prebival kar 41 let.

Na tržaški gimnaziji je poučeval 33 let in tam leta 1899 dočakal upokojitev, ko je dobil naziv svetnik, takrat najvišji možni učiteljski naziv (Učiteljski tovariš 1908). V svoji življenjski filozofiji je bil varčen in skromen, zato niti ni čudno, da za njim ni ostala nobena javnosti znana fotografija, kar je za tisti čas in njegov ugled prejkone nenavadno. Do konca življenja je ostal samski. Več kot štiri desetletja je prebival v skromno, a lepo urejenem najemniškem stanovanju v tretjem nadstropju na eni najlepših tržaških ulic Acquedotto (zdaj XX. Settembre), kjer je 31. julija 1908, star skoraj 70 let, tudi umrl. »Njegovo« hišo na številki 1 so ob širitvi trga na začetku ulice žal podrli. Po smrti je privarčevano premoženje neskromno prepustil skladu za dijaške štipendije in za lokalne slovenske dobrodelne namene (Bratec Mrvar in Kladnik 2008).

3 Geografski učbeniki

Učbenike je večinoma izdajal v samozaložbi. Prvega med njimi, *Zemljepisno začetnico za gimnazije in realke*, je založil star komaj 27 let. Pri pisanju ga je podpiral tudi Maks Pleteršnik, s katerim sta bila nekaj časa kolega v Gorici in Trstu. Svetoval mu je zlasti pri terminologiji. Terminološko odličnost mu je priznaval tudi Anton Janežič (Janežič 1865). Na koncu posameznih poglavij je dodal nekaj vprašanj za ponovitev in knjigo razdelil na šest poglavij ali »oddelkov« (Jesenko 1865). Med celinami ne našteva takrat skoraj nepoznane Antarktike, čeprav jo omenja v opisu Južnega ledenega morja: »... Njegove zajedj v tako zvano antarktično celino so še kaj malo znane...« (Jesenko 1865a, 24). Na koncu je dodal še sezname s številom prebivalcev za okrog 250 avstrijskih mest, 250 evropskih mest in okrog 100 največjih mest na drugih celinah (Jesenko 1865a, 99–104). Kljub na splošno dobrim kritikam je bilo delo morda nekoliko preveč razdrobljeno, zato »... ni idealna za rabo priprostim ljudem, kar pa je že značilnost Bellingerjeve podloge in bilo morda bolje se držati Klunovega učbenika...« (Janežič 1865).

Da z delom tudi Jesenko sam ni bil najbolj zadovoljen, kaže dejstvo, da je pozneje izdal učbenika *Zemljepis za prvi razred srednjih šol* (Jesenko 1882 in 1890), ki sta bila nekoliko skrajšana *Zemljepisna*

Slika 3: Predgovor Jesenkove Zemljepisne začetnice za gimnazije in realke.

začetnica. Po terminološkem uvodu je največ prostora namenil »prirodnoznanškemu zemljepisu«. Vanj je vključil prikaz splošne fizične geografije in celin ter tudi splošne geografije prebivalstva. Zadnji del sestavlja »državoznanski zemljepis« s pregledom državnih ureditev in značilnosti prebivalstva po celinah. Na koncu je dodal še pregledne tabele gora, rek in jezer. *Zemljepis za drugi in tretji razred srednjih šol* (Jesenko 1883, 3) je zasnovan regionalnogeografsko in obravnava »... potanki zemljepis peterih zemljin...«. Čeprav gre za izrazito evropocentričen prikaz (približno polovica obsega je namenjenega Evropi, petina Aziji, šestina Ameriki, desetina Afriki in dvajsetina Avstraliji), je treba poudariti, da je bilo to za čas, ko je bil kolonializem na vrhuncu, povsem običajno. V besedilu se pogosto navezuje na Zemljepis za prvi razred srednjih šol, pri čemer z navedbo strani navaja, kaj morajo dijaki ob predstavitvi posameznih celin ponoviti. Pri delih celin predstavi njihovo obširnost in prebivalce, gore (ali »navpično izobrazbo«), vode, podnebje, upravno delitev in »mestopis«, »prirodne« in »omiko ter duševno izobrazbenost« (Jesenko 1883). Tako na primer pri opisu Kitajske navaja (Jesenko 1883, 31): »... Za duševni razvitek skrbe med Kitajci premnoge šole; v obče se lahko reče, da so pravi Kitajci zelo izobraženi; do višje ali znanostne izobrazbe se pri njih pride le po predolgem in trudapolnem učenju. Kdor hoče priti do višjih služb, mora dovršiti ostre izkušnje. Drugače je osrednjih višavah in planjavah...«. Ob koncu je dodal še obsežen seznam z okrog 600 primeri izgovorjave geografskih imen (Jesenko 1883, 199–205).

Avstrijsko-ogerska monarhija iz leta 1885 je izšla kot domoznanski učbenik za 4. razred srednjih šol. Avtor je približno tretjino obsega namenil pregledu zgodovine, šestino fizični geografiji monarhije, četrtino statističnemu delu, kjer vključi »stanovale, prirodne, obrtnost, kupčijo, občila (ceste, železnice, plovbo, pošto, telegraf in telefon), šolstvo, državno ustavo, ustavne zastope, glavo države in upravo«. V zadnji četrtini je v poglavju Topografija podan opis vseh dežel in njihovih večjih mest. Učbenik z zelo sintetičnim pregledom posega tudi na področja prava, ekonomije ... V njem se zanimiv opis Slovencev začne takole (Jesenko 1885, 47): »Slovenci (1.300.000), ki bivajo skoro po vsem Kranjskem in po deželah Kranjske se dotikajočih, namreč po južnem Štajerskem in jugozahodnem Ogerskem, južnem Koroškem, po večini Goriške, v Trstu in njegovi okolici in po severni Istri do Dragonje...«.

Za vrh Jesenkovega ustvarjalnega opusa lahko štejemo učbenika *Občni zemljepis* (1873) in *Prirodnoznanški zemljepis* (1874). V prvem se na kar 467 straneh drobnega tiska oklepa klasične sheme delitve takratnega zemljepisa, to je delitve na »zvezdoznanski zemljepis«, »prirodnoznanški zemljepis« in »državoznanski zemljepis«, ki jih v sicer kratkem uvodu tudi natančno definira, pri čemer za zvezdoznanski

zemljepis navaja sopomenko »matematični zemljepis«. Prirodnoznanški zemljepis razčleni na geognozijo ali zemljeznanstvo, geologijo ali zemljėslovje, geogonijo ali kozmogonijo, horografijo ali deželopis, topografijo ali krajepis, orografijo ali goropis, oceanografijo ali morjepis, hidrografijo ali vodopis, atmosferologijo oziroma meteorologijo ali zrakoslovje oziroma vremenoslovje, klimatografijo ali podnebeslovje, etnografijo ali narodopis in antropologijo ali človekoznanstvo. Zunaj sistema navaja znanstveni zemljepis, ki ga deli na kupčijski, obertnijski, vojaški, kmetijski itd.

Zvezdoznanskemu zemljepisu namenja dvajsetino razpoložljivega prostora, prirodnoznanškemu slabo osmino (v njem na kratko opiše tudi svetovno porazdelitev rastlin in živali ter posebej človeka s členitvijo po rasah, ali kot jih imenuje plemenih, ter jezikih), preostalo večino (štiri petine) pa zavzema državoznanški ali državni zemljepis, ki ima vse značilnosti sistematično zasnovane regionalne geografije. V njem je posebej podrobno predstavil domovino Avstro-ogrske monarhije. To delo je kot nalašč za seznanjanje z njenimi zdaj že nekoliko pozabljenimi sestavnimi deli, med katerimi so tudi take, ki jih največkrat niti ne znamo več natančno umestiti, denimo Šlezija, Galicija, Vladimirija in Bukovina.

Na račun podrobne obravnave Avstro-ogrske in njenih sosed Nemškega cesarstva, Švice (imenuje jo Švajca) ter Italije na Evropo odpadejo tri petine državoznanškega zemljepisa, kar pa še ne pomeni, da niso za tisti čas dokaj podrobno predstavljene tudi značilnosti preostalih celin ter njihovih dežel in držav. Izjema je tudi tokrat Antarktika, ki jo imenuje Antarktija.

Vrh Jesenkove ustvarjalnosti je *Prirodnoznanški zemljepis*, knjiga s 400 stranmi, ki jo je razčlenil na šest oddelkov ali poglavij: Površje zemlje (obravnavava reliefno razgibanost, ledenike in ledeniške pojave), Vulkanski ali plutonski prikazki na zemlji (ognjeniki, potresi, nastanek gora), Zemeljska skorja (zlasti razporeditev in nahajališča vseh takrat znanih kemičnih elementov), Voda (reke, jezera in močvirja, morje), Vzduh ali zrak (gibanje zraka, vodni, električni in optični pojavi v ozračju) ter Toplota (temperaturne razmere na kopnem, v vodah in ozračju, podnebeje). Zadnja tri poglavja obsegajo tri četrtine knjige, njihova dolžina pa je razmeroma podobna, s tem, da je zadnje nekaj daljše od preostalih dveh.

Jesenkovi opisi so analitsko natančni, vseskozi iščočiči odgovore na številne skrivnosti našega planeta, ki so bile v njegovem času še precejšnja neznanka, četudi so se z raznovrstnimi meritvami na vseh koncih sveta postopoma sestavljale v čedalje bolj razumljivo celoto. K razumevanju so prispevale tudi razne teorije, ki jih Jesenko praviloma kritično vrednoti. Seveda se ni mogel izogniti takratnemu splošnemu nepoznavanju nekaterih pojavov in procesov, na primer tektonike, zato tudi njegove razlage potresov z vidika sodobnejših spoznanj izzvenijo neznanstveno. So pa toliko bolj »sočni« njegovi opisi, ki kažejo na izvrstno obvladovanje predstavljanja pokrajinske stvarnosti.

Takšen je na primer zapis o cunamijih. Čeprav jih ni označil z dandanes uveljavljenim terminom, jih je uvrščal med potresne učinke (Jesenko 1874, 95): »... Najstrašnejši pa so učinki in nasledki potresov ob morskih bregovih. Potresi ne pretresajo samo suhe zemlje, ampak tudi morje. Pri Lizbonskem so ladije daleč na morji – in sicer še 150 miriametrov (miriameter meri 10 km; opomba avtorjev) od Lizbone, središča strašanskega tega potresa, se potresle, kakor bile bi zašle na pesek ali kako grebenino. ... Ob bregu se na prvi potres morje odmakne ali upade; mislijo da zato, ker se suha zemlja vzdigne, morje mora potem odstopiti ali upasti kakor voda v posodi, ki se na eni strani privzdigne. A strašen je naslednji trenutek: kipeče morje se narase ter se siloma vali, prav za prav plane čez svoje bregove, potopi in razruši jih in težke stavbe zaneso daleč v suho zemljo, ali je pa odstopaje verže daleč v morje. Tako je ob potresu v Lizboni morje naraslo za 13 do 15 m črez najvišjo plimo ter bilo bi potopilo vse razrušeno dolenje mesto, ko se bi strašanski val ne bil razširil in znižal v zanožini, ki je mestu nasproti v suho zemljo zarezana. Pri potresu, ki je 28. oktobra l. 1846. Limo na Peruvanskem večidel razrušil, je morje silno divjalo; pri mestu Callao (izg. Kaljáo) je naraslo za 26 metrov nad najvišjo plimo, razrušilo in poplavelo mesto, pokončalo črez 4000 ljudi (ušlo jih je le 200), ugonobilo 23 ladij, druge ladije pa iz luke zaneslo uro hoda daleč na suho ...«.

Jesenko pa se ni mogel in uspel izogniti nekaterim povsem zmotnim, prejkone pravljčnim opisom, kakršne ponazarja obravnavo »podmorskih gozdov« (Jesenko 1974, 101): »... Imenitne priče potopljenih pokrajin in dežel so tudi podmorski gozdovi, katerih drevje po nekodi n. pr. pred obrežjem Normandije in Bretagne po konci stoji v podmorskih tleh – po 15 do 20 metrov pod gladino morsko ...«.

Jesenko se je dobro zavedal, da je *Prirodnoznanški zemljepis* nepopoln, saj ne obravnava ne fitogeografije ne zoografije, pa tudi ne človeka kot živega bitja in njegove členitve po rasah, kar je na kratko predstavil v *Občnem zemljepisu*. V zvezi s tem je v uvodu v *Prirodnoznanški zemljepis* zapisal (Jesenko 1874, 4): »... *Ko bi se ta sklep zbranih šolnikov bil imeti uresničiti, pridal bi bil tej knjigi še okolo pet tiskanih pol. V teh bi razpravljaj razširjenost organskih snovi – rastlin in živali s človekom vred – po zemlji pa razne vzroke njih sedanje razširjenosti... Zato ta prirodnoznanški zemljepis obsega le razmere in prikazni neorganskih stvari na zemlji. Horologijo in biologijo (organskih stvari) bodem morebiti v posebnem zvezku obširno razpravljaj, če bode sedanja knjiga Slovincem ugajala – in če mi bodo službene razmere dopuščale lotiti se obširnega dela...«.* Jesenkove namere se žal niso uresničile.

4 Jesenkov pomen za slovensko geografijo

Jesenko je torej, upoštevaje takratno stanje geografske vede v svetu, pisal odlične srednješolske geografske učbenike, pri čemer je položil prve temelje slovenskemu geografskemu imenoslovju in izrazoslovju. Ker je ob slovenščini in nemščini ter klasičnih jezikih latinščini in grščini dobro obvladal francoščino, angleščino in italijanščino, si je pri pripravi povsem originalno zasnovanih knjižnih del in oranju znanstvene ledine prenašanja tujega strokovnega izrazja v slovenščino pomagal tudi z zelo obsežno literaturo v vseh navedenih jezikih. Za svoja dela je na razstavah prejemal priznanja in pohvale, na primer na razstavi hrvaške učiteljske skupščine leta 1871 in na splošni razstavi na Dunaju leta 1873 (Jesenko 1874). Očitno je tudi to pripomoglo, da je njegov *Prirodnoznanški zemljepis* leta 1874 založila Matica Slovenska. Za pripravo svojih del si je mnoge referenčne knjige kupil kar sam, saj vseh, ki jih je

Slika 4: Naslovna stran *Prirodnoznanškega zemljepisa* z natisnjenima priznanjema, ki ju je za svoja dela prejel na razstavah.

Slavni Francoz Elie de Beaumont (r. Bomōn) je za različno položna zemeljska tla določil sledeče nagibne kote in razštevna števila:

Očem komaj vidna naklonjenost	0° 10' ali $\frac{1}{324}$
Nagib železnice, po kateri vozovi sami navzdol derdrajo	0° 20' " $\frac{1}{127}$
Položnost železnice Edinburg-glasgowske	1° 22' " $\frac{1}{42}$
Dopuščena še položnost francoskih cest	2° 52' " $\frac{1}{20}$
Največa položnost ceste čez Mont Cenis	4° 0' " $\frac{1}{14.3}$
" " " " Simplon	5° 43' " $\frac{1}{10}$
Položnost, navzdol za vozove zelo nevarna	9° 10' " $\frac{1}{6.3}$
" največa, po kateri še vozijo	13° 0' " $\frac{1}{4.33}$
" " " " po kateri se še varno hodi doli in gori	25° 0' " $\frac{1}{2.44}$
Sterme stopnice, dvakrat širje kakor visoke	26° 34' " $\frac{1}{2}$
Največo položnost za mezge (obložene)	29° 0' " $\frac{1}{1.8}$
Položnost steze, po kateri se (če terda) komaj hodi	31° 0' " $\frac{1}{1.66}$
" rebra, po katerem se brez stopnic skoro ne hodi	37° 0' " $\frac{1}{1.33}$
" " s peskom, po katerem se še navzgor pride	32° 0'
" " najstermejših ognjenikov	40 do 42°
" " celó za ovce prestermega	50°
Popolnem nepristopno rebro	55°

Slika 5: Jesenkov tabelarični prikaz značilnih naklonov z opisi njihovih omejitev.

potreboval in potem uporabil, v knjižnicah, tudi dunajskih, ni bilo na razpolago. Zato niti ni presenetljivo, da ga je Roman Savnik označil za najbolj razgledanega slovenskega geografa svoje dobe (Savnik, 1972).

Jesnkovih del, ki, z izjemo Melikove Slovenije (Melik 1935), po monumentalnosti, vsebinski širini in globini obravnave presegajo vsa slovenska geografska dela pred drugo svetovno vojno, seveda ne moremo vrednotiti skozi prizmo sodobnih spoznanj. Vedeti je namreč treba, da je medtem znanost izjemno napredovala, zato mnoge v njegovih delih predstavljene teorije v svoji preprostosti ali celo popolni napačnosti dandanes izzvenijo nenavadno, celo naivno. Podobno velja za nekatere njegove poglede in nenazadnje številne podatke, ki pa so vseeno odraz najsodobnejših spoznanj iz sredine in druge polovice 19. stoletja. Tako na primer v *Prirodnoznanem zemljepisu* navaja presenetljivo natančne izmere himalajskih in drugih vršacev (Everest 8844 m, Kičindžinga 8586 m, Davalagiri 8160 m, tudi Elbrus v Kavkazu – 5640 m in Montblank v Alpah – 4804 m), malo manj natančno za Dapsang v grebenu Karakorum (8716 m), še manj natančno za Akonkaguo (7385 m) in izrazito nenatančni na primer za Demavend (4480 m) in že zlasti Hood, ognjenik v Oregonu (5596 m), ki v resnici meri vsega 3426 m.

Ob tem je Jesenko slovensko geografijo obogatil s številnimi metodološkimi spoznanji, ki jih praviloma kritično pretresa, pri čemer številna spoznanja predstavi v preglednicah (slika 5).

Njegov vseskozi temeljit pristop izpčijuje potreba po nenehnem preverjanju obravnavanih tematik, zato ni čudno, da je temeljito preučil vso reprezentativno literaturo tistega časa. O tem priča takoj za predgovorom v *Prirodnoznanem zemljepisu* naveden seznam uporabljene literature, ki ga je v takratnem duhu poimenoval Pripomočki. Med več kot sto navedenimi publikacijami najdemo tudi Humboldtova, Darwinova, Ritterjeva, Lyellova, Sonklarjeva in Agassizova dela, če navedemo le nekaj najbolj znanih

veleumov 19. stoletja, ki so zaradi svojih izjemnih znanstvenih zaslug še vedno skoraj enako kot nekoč čislani povsod po svetu. Jesenko se je seveda oklepal sodobne literature, o čemer pričajo letnice izida navedenih knjižnih del; še najstarejše je iz leta 1831!

Jesenkovega izjemnega pomena se je zelo dobro zavedal Valter Bohinec, pisec uvodnega članka v prvi številki Geografskega vestnika. V izčrpnem pregledu takratnega stanja slovenske geografije lahko o Jesenku preberemo naslednje (Bohinec 1925, 13–14): »... ta znameniti mož se je bavil v celi vrsti knjig z geografskim izrazoslovjem in ustvaril poznejšim geografom široko podlago, ki jo danes le preradi pozabljamo in vsekakor premalo upoštevamo. Njegov veliki »Občni zemljepis« in »Prirodnoznanstveni zemljepis« sta klasični knjigi slovenske geografije, temeljiti in izčrpnii kakor malokatero poznejše delo. Njiju prednost je predvsem v samostojni obravnavi geografskih problemov na podlagi celotnega slovstva (ne le nemškega, tudi francoskega, angleškega in italijanskega) in pa v čim točnejši podaji tehničnih izrazov v slovensčini. Nedvomno moramo Jesenka šteti med največje slovenske geografje; če vidi Ferdinand Seidl v njem »velezaslužnega strokovnjaka«, ki je pri nas uvedel »prirodnoznanstveni zemljepis« in če pravi Fran Levec, da ostane njegovo ime »z zlatimi črkami zapisano v književni in kulturni zgodovini naroda slovenskega«, ta hvala nikakor ni pretirana. Poleg omenjenih dveh del imamo od njega še več šolskogeografskih knjig, ki jih je neumorni delavec priredil za različne srednješolske razrede in kakor svoj »Občni zemljepis« večinoma založil sam, poln navdušenja za vzvišeno stvar. Metodično so te knjige pomenjale mnogo, ker so uvajale novejšje metode tudi v naše šole in s tem vzpostavljale zvezo z vodilnimi geografskimi strujami v drugih narodih, vidik, ki ga je poznejša geografija pri nas žal zelo zapostavljala. Nič manjša pa ni njih važnost v narodnem oziru, ker naj bi, kakor piše Jesenko sam, dokazovale tujemu svetu, da svojo mladino lahko poučujemo v domačem, materinem jeziku...«.

Na začetku predstavitev Jesenkovega dela Bohinec sicer napačno navaja, da naj bi Jesenko črpal gradivo iz Cigaletove Znanstvene terminologije, ki je izšla leta 1880, v resnici pa je bilo ravno obratno, saj so Jesenkova temeljna dela, opremljena tudi z terminološkimi prilogami, izhajala v letih 1865, 1873 in 1874.

4.1 Zemljepisno izrazoslovje

Človek ob prebiranju Jesenkovih del dobi vtis, da so neizčrpen vir tako za podomačena tuja zemljepisna imena kot za skoraj brezštevilne strokovne izraze iz raznih geografskih disciplin, med katerimi so se mnogi v nespremenjenih oblikah in pomenu ohranili do sodobnosti. Glede na to, da številni prav lepo zvenijo v slovenskem jeziku, najbrž ni bilo potrebe, da so jih pozneje v precejšnji meri izpodrinile tujke; klasični primeri so izrazi celina (kontinent), ognjenik (vulkan), podnebje (klima), polobla (hemisfera), ravnik (ekvator), tečaj (pol), zemljepis (geografija), zemljevid (karta).

Jesenkov čut za sistematiko se je odrazil v potrebi po pripravi znanstvene terminologije. V bistvu ne gre za klasično terminologijo, pač pa vsaj deloma tudi za slovar z nemškimi oziroma slovenskimi izrazi in navedbo njihovih tujejezičnih ustreznih. Pri abecednem razvrščanju izrazov pogosto uporablja tako imenovano seznamno stavo, za katero je značilno, da je najprej v samostalniški obliki naveden izhodiščni izraz, za njim pa v pridevniški pojasnjevalni, s čimer opredeli tip, zvrst, obliko vodilnega pojava. Za jezera na primer navaja kar 15 različnih zvrsti.

V terminologijah *Občnega zemljepisa* (348 izrazov) in *Prirodnoznanstkega zemljepisa* (696 izrazov) se podvaja le del izrazov. Strani, kjer se določen izraz pojavlja, so navedene samo v *Prirodnoznanstvem zemljepisu*. V njem je Jesenko, podpisan kot Pisatelj, na zadnji strani pred kazalom zapisal naslednje opravičilo: »Ker bi tvarinski pregled (stvarno kazalo; opomba avtorjev) ali rečni register obsegal najmanj 10 strani, odstranil sem ga; res da bi vsakemu čitatelju rabo te knjige posebno olajševal, pa ž njim bi jej debelost in cena preveč narasla.« To pa kaže, kako zelo se je zavedal pomena sistematične predstavitve gradiva, ki smo ga v poznejših tovrstnih delih še dolgo pogrešali in ga ne premorejo niti marsikateri sodobni publikacije. Ob tem je treba dodati, da je Jesenko dodobra obvladal citiranje. Zlasti v *Prirodnoznanstvem zemljepisu* se je z načinom povzemanja in navajanja virov povsem približal sodobnim standardom priprave znanstvenega besedila.

Plaz, Lavine, 55.
Plaz dersalni ali pravi, Rutschlawine, 96.
Plaz mokri, Grund- oder Schlaglawine, 56.
Plaz suhi ali prašni, Staublawine, 55.
Plima (natok), Flut, 197.
Plima nizka, Nipflut, 200.
Plima visoka, Springflut, 200.
Plimni val, Flutwelle, 201.
Plimotok, Flutstrom.
Plimovanje morja, Fluten, Flutbewegung des Meeres, 196 — 201.
Plimujoče ustje, Flutmündung, Aestuarium, 164.
Plitčina, Untiefe, 30.
Plaha, Platzregen, 236.
Podnebje, Klima.
Podnebje brezmerno, excessives Klima, 369.
Podnebje celinsko, continentales Klima, 374.
Podnebje lastno (prirodno), physisches Klima, 369.
Podnebje namorsko, Küsten- oder Inselklima, 374.
Podnebje solnčno, solares (mathematisches Klima, 368.
Podnebje spremenljivo, veränderliches Klima, 369.
Podnebje stanovitno, constante, Klima, 369.
Podnebje škodljivo, nezdravo, schädliches Klima, 385.
Podnebje zdravilno, heilsames Klima, 381.
Podoba krajinska, Landschaftsbild, 36.
Podolnica, podolžna dolina, Längental, 50.
Podtalna voda, Grundwasser, 129.
Podzemeljsko jezero, unterirdischer See, 168.
Pojezerie, Seegerbiet.

Slika 6: Izsek iz Terminologije v Prirodnoznanstvem zemljepisu.

4.2 Zemljepisno imenoslovje

Zemljepisna imena v slovenščini so se v učbenikih začela pojavljati v prvi polovici 19. stoletja (Kladnik 2006), že prej pa so se njihovi zapisi pojavljali v časnikih (Orel 2003). Prvi jih je v večjem številu predstavil prav Janez Jesenko, ki jih je tudi sistematično podomačeval. V učbeniku *Zemljepisna začetnica za gimnazije in realke* (1865) je najprej navedel slovenska imena celin (Evropa, Azija, Afrika, Avstralija in Amerika) in oceanov ali glavnih svetovnih morij (Veliko morje, Atlantsko morje, Indijsko morje, Južno ledeno morje in Severno ledeno morje). V nadaljevanju je pri posameznih celinah navedel imena glavnih polotokov, rtov in njihovih držav oziroma najbolj znanih pokrajin, medtem ko je pri svetovnih morjih sistematično navedel njihova robna morja in večje zalive.

Navaja tudi glavne otoke v »velikih morjih« in »nar znamenitejše« prelive. V nadaljevanju po celi- nah navede glavna jezera in reke, gorovja, pomembnejše vrhove, večja nižavja. Opisi gorovij in nižavij so sicer skopi, a že zasnovani regionalnogeografsko. Pomembnejša svetovna jezera, reke, vrhovi in ognje- niki so navedeni tudi v preglednicah. Drugi del knjige je imenovan Deržavni zemljepis. V njem so razmeroma natančni regionalnogeografski opisi devetnajstih dežel avstrijskega cesarstva s podrobnim navajanjem številnih zemljepisnih imen. Nasploh je Jesenko dajal velik poudarek domoznanstvu, zato je posebno pozornost namenjal Avstriji in pozneje Avstro-Ogrski. Druge države in kolonije so obde- lane le faktografsko, z navajanjem imen, ponekod njihovih prebivalcev ter glavnih in morebitnih drugih pomembnejših mest. Kjer so imena zapisana v originalni obliki, je v oklepaju navedena izgovarjava. V preglednicah so navedena mesta in večji kraji na Avstrijskem, večja »evropejska« mesta in »največa mesta na drugih zemljinah«.

Obilica podomačenih tujih zemljepisnih imen je tudi v *Občnem zemljepisu* (Jesenko 1873) in *Pri- rodnoznanskem zemljepisu* (1874), saj je Jesenko tuja imena prav rad podomačeval, še zlasti tista, ki jih je večkrat navajal, in tista, ki so izvirala iz »eksotičnih« jezikov. Jesenkov nabor več tisoč zemljepisnih imen je bil zagotovo pomemben zgled Mateju Cigaletu pri pripravi Atlanta (Cigale 1869–1877), prve- ga atlasa sveta v slovenskem jeziku, ki je sčasoma skoraj povsem utonil v pozabo, pred nekaj leti pa je znova zasijal v vsem sijaju, ko je doživel ponatis v obliki faksimila (Fridl in ostali 2005).

5 Sklep

Jesenkovi učbeniki so bili zaradi poglobljenosti prej kot za radovedne mlade nadebudneže primer- ni za znanja željne odrasle, ki so se z njihovim prebiranjem lahko podrobno seznanili z najnovejšimi geografskimi spoznanji. Pozneje slovenska šolajoča mladina še dolgo ni dobila poglobljenih učbenikov za splošno in fizično geografijo.

Bolj obsežni tovrstni deli sta izšli šele v letu 1935. Čermelj je napisal Kozmografijo oziroma matema- tično geografijo, Bohinec, Kranjec in Savnik pa so pripravili Občni zemljepis, v katerem so Jesenkova *Občni zemljepis* in *Prirodnoznanski zemljepis* zagotovo uporabili kot referenčno gradivo. Na te priznane geografe medvojne generacije se je v svoji uspešnici Obča geografija naslonil Svetozar Ilešič (Ilešič 1967). S tem so Jesenkova dognanja posredno zaokrožila med generacije sodobnih geografov, ki so seveda vsr- kavali nova spoznanja svetovne geografije, zato ni čudno, da se zasnova in zgradba sodobnih sorodnih del precej razlikujeta od Jesenkovih knjig (na primer Belec 1968).

Kljub temu so Jesenkova dela še vedno zelo dobro berljiva, saj jih odlikujejo lahko izražanje, ponazarjanje s številnimi, če se le da slikovitimi primeri in preiščeni statistični prikazi. Ti v mnogo- čem nakazujejo odklon od opisne geografije, za kakršna največkrat kar povprek opredeljujemo starejša geografska dela, še zlasti, če se z njimi sploh nismo podrobneje soočili. Pravzaprav je edina otipljiva pomanjkljivost Jesenkovega opusa popolno pomanjkanje slikovnega gradiva, kar gre pripisati tako takrat- nim slabim tehničnim in finančnim možnostim kot pomanjkanju tovrstne tradicije; slikovnim prikazom so bili namenjeni atlas!

K bledenju spomina na Jesenka je zagotovo prispevala okoliščina, da njegova vloga in dela niso ome- njeni v Uvodu v geografijo (Vrišer 1969), univerzitetnem učbeniku, ki ima ob številnih ponatisih že štiri desetletja biblično težo med slovenskimi študenti geografije.

6 Viri in literatura

Belec, B. 1968: Osnove fizične geografije, 1. in 2. del. Maribor.

Bohinec, V. 1925: Razvoj geografije v Slovencih. Geografski vestnik 1. Ljubljana.

Bohinec, V., Kranjec, S., Savnik, R. 1935: Občni zemljepis za višje razrede srednjih in strokovnih šol. Ljubljana.

- Bratec Mrvar, R. 2007: Blaž Kocen: Življenje in delo. Šentjur.
- Bratec Mrvar, R., Kladnik, D. 2008: Na produ se je rodil geograf Janez Jesenko. Brošura. Poljane nad Škofjo Loko.
- Cigale, M., Jesenko, J. 1865–1866: Novice gospodarske, obertnijske in narodske. Jožef Blaznikovi dediči. Ljubljana.
- Cigale, M. 1869–1877: Atlant. Ljubljana.
- Cummins, M. S. 1877: Prižigalec. Ljubljana.
- Cummins, M. S. 1887: Mabel Vaughan. Ljubljana.
- Edinost 1908. Podlistek 4.–8. 1908. Trst.
- Fridl, J., Kladnik, D., Orožen Adamič M., Perko D., Urbanc. M. (ur.) 2005: Atlant. Faksimilirana izdaja. Ljubljana.
- Goldsmith, O. 1876: Župnik Wakefieldski. Jurčičeva zbirka. Ljubljana.
- Ilešič, S. 1967: Obča geografija: priručnik za gimnazije in druge srednje šole. Ljubljana.
- Janežič, A. 1865: O izidu Zemljepisne začetnice. Slovenec. Dopis 26. 8. 1865. Celovec.
- Jesenko, J. 1865a: Zemljepisna začetnica za gimnazije in realke. Gorica.
- Jesenko, J. 1865b: Jesenkova začetnica in njen pretresavec g. Slovenec. Dopisa 10. in 13. 12. 1865. Celovec.
- Jesenko, J. 1867: Iz Gorice. Slovenec. Dopisi 12.–21. 3. 1867. Celovec.
- Jesenko, J. 1868a: Ali bo šla princ Rudolfova železnica po slovenski zemlji ali po laški? Slovenski narod. Dopisi 18.–28. 4. 1868. Maribor.
- Jesenko, J. 1868b: Primorske gimnazije, njih jednakopravnost in italijanske zahteve. Slovenski narod. Dopisi 28. 5.–1. 8. 1868. Maribor.
- Jesenko, J. 1871: Občna zgodovina, 1. del: Stari vek. Trst.
- Jesenko, J. 1873: Občni zemljepis. Ljubljana.
- Jesenko, J. 1874: Prirodnoznanstveni zemljepis. Ljubljana.
- Jesenko, J. 1878: Občna zgodovina, 2. del: Srednji vek. Ljubljana.
- Jesenko, J. 1881: Občna zgodovina, 3. del: Novi vek. Ljubljana.
- Jesenko, J. 1881–1882: Zemeljski potresi. Ljubljanski zvon. Ljubljana.
- Jesenko, J. 1882: Zemljepis za prvi razred srednjih šol, 1. izdaja. Ljubljana.
- Jesenko, J. 1883a: Občna zgodovina, 1. del: Stari vek. 2., skrajšani natis. Ljubljana.
- Jesenko, J. 1883b: Občna zgodovina, 2. del: Srednji vek. 2., skrajšani natis. Ljubljana.
- Jesenko, J. 1883c: Zemljepis za drugi in tretji razred srednjih šol. Ljubljana.
- Jesenko, J. 1884: Časnikarstvo in naši časniki. Ponatisnjeni podlistki iz Slovenskega naroda. Ljubljana.
- Jesenko, J. 1885: Avstrijsko-ogerska monarhija. Domoznanstvo za 4. razred srednjih šol. Ljubljana.
- Jesenko, J. 1886: Občna zgodovina, 3. del: Novi vek. 2., skrajšani natis. Ljubljana.
- Jesenko, J. 1890: Zemljepis za prvi razred srednjih šol. 2., popravljeni natis. Ljubljana.
- Kladnik, D. 2006: Tuja zemljepisna imena v slovenskem jeziku; razvojni vidiki in problematika njihove rabe. Doktorska disertacija, Oddelek za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Ljubljana.
- Laboulaye, E. R. L. 1885: Pariz v Ameriki. Ljubljana.
- Lovrenčak, F. 1990: Janez Jesenko. Enciklopedija Slovenije, 4. zvezek. Ljubljana.
- Mal, J. 1925: Janez Jesenko. Slovenski biografski leksikon, 1. knjiga. Ljubljana.
- Medmrežje 1: <http://homepage.mac.com/tlarsen/anthony+polumbo/apeasterdates.html> (16. 11. 2008).
- Medmrežje 2: http://www.dlib.si/html.asp?database=clanki&id=documents/clanki/ljubljanski_zvon/pdf/283531.pdf&find1=&find2=&find3= (15. 10. 2008).
- Melik, A. 1935: Slovenija: geografski opis. Ljubljana.
- Ogrin, V. 1865: Nekatero opombe k J. Jesenkovi »Zemljepisni začetnici«. Slovenec. Dopis 25. 11. 1865. Celovec.
- Orel, I. 2003: Zemljepisna imena v slovenskem časopisju do srede 19. stoletja. Besedoslovne lastnosti slovenskega jezika – Slovenska zemljepisna imena. Pišče.
- Primorski biografski leksikon 1981: Janez Jesenko. 7. zvezek. Gorica.

Slovenski narod 1868: Iz Gorice. Slovenski narod. Dopis 23. 5. 1868. Maribor.
 Savnik, R. 1972: Pomembni rojaki Poljanske doline. Loški razgledi 19. Škofja Loka.
 Učiteljski tovariš 1908: Janez Jesenko. Podlistek 7. 8. 1908. Ljubljana.
 Vrišer, I. 1969: Uvod v geografijo: osnove geografskega dela. Ljubljana.

7 Summary: Janez Jesenko – a slightly forgotten first colossus of Slovenian geography

(translated by Alma Šketa)

One of the numerous Slovenian colossuses, coming from the Poljanska dolina was undoubtedly also a geographer and a historian, professor Janez Jesenko (1838–1908). His significance for Slovenian geography is so exceptional that the Association of Geography Teachers of Slovenia has been awarding its members The Janez Jesenko Awards for several years of their successful pedagogical work. That placed Jesenko, side by side with the famous cartographer and one of the founders of geography didactics Blaž Kocen (1821–1871; Bratec Mrvar 2007) as well as one of the leading methodists and didacticists of the geography teaching in Slovenia Jakob Medved (1926–1978), who both gave names to the remaining two awards of the Association of Geography Teachers of Slovenia. Although his cogency and depth, he is still relatively unknown to the majority of Slovenian geographers.

Jesenko's work was complex and engaged at least into two different fields, i. e. geography and history. He wrote excellent grammar school textbooks of geography considering the status of the contemporary knowledge in the world and laid the first basis of the Slovenian geographical onomastics and terminology. He also adapted the textbooks of history and translated French and English literature. He was also one of the most prolific Slovenian publicists of his time. For a long time he was also a publisher of his own works which were awarded and recognised at various exhibitions. Jesenko also published the most extensive Slovenian dissertation on earthquakes which was being published from the end of the year 1881 till the beginning of the year 1882 in the newspaper 'Ljubljanski zvon'.

His very thorough approach expresses the need of the constant checking of the topics dealt with, so no wonder that Jesenko thoroughly studied all the representative literature of that time. He provided many reference books by himself since most of the books he needed and used were not available in libraries, not even in Vienna. Jesenko's sense of systematics was reflected in the need of developing science terminology. In fact it is not just about the classic terminology, but at least partly about the dictionaries with German or Slovenian terminologies and their translations into foreign languages.

Jesenko's books are still a pleasant reading due to the simplicity of the language, illustrated with numerous examples and well chosen statistical tables. In many ways the statistical tables deviate from the descriptive geography.

Valter Bohinec, the author of the introductory article in the first edition of 'Geografski vestnik' (1925), was well aware of Jesenko's exceptional importance. Bohinec, Kranjec and Savnik undoubtedly referred to him in their 'Občni zemljepis' (1935). Later on they were referred to by Svetozar Ilešič in his successful book 'Obča geografija' (Ilešič 1967). In that way Jesenko's legacy indirectly reached the generations of contemporary geographers, who absorbed the latest conclusions of the world geography. The reason Jesenko slowly became forgotten is partly due to the fact that he was not mentioned in the work 'Uvod v geografijo' (Vrišer 1969), a university textbook which has been published several times and has had almost a biblical importance among the Slovenian students of geography.

